

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

[français](#)

● ● Feiten en cijfers

● Welke omvang heeft armoede bij ouderen?

Laatste aanpassing: 19/07/2016

In 2014 behoort 15,2 % van de 65-plussers tot de groep met een armoederisico op basis van het inkomen volgens de [EU-SILC 2015](#) gegevens. In absolute cijfers komt dit overeen met ongeveer 288.000 personen. Dit cijfer moet weliswaar genuanceerd worden: het kan hoger zijn (bijvoorbeeld bepaalde groepen ouderen worden niet bevraagd), maar het kan ook lager zijn (er wordt bijvoorbeeld geen rekening gehouden met het feit of iemand eigenaar is van zijn woning).

Toelichting:

Ondanks het feit dat armoede multidimensionaal van aard is, gebeurt de meest gekende en verspreide meting **aan de hand van het inkomen**. De beste bron hiervoor is de EU-SILC enquête ('European Union – Statistics on Income and Living Conditions' of 'Statistiek naar Inkomens en Levensomstandigheden'). Deze enquête wordt voor België georganiseerd door de [Algemene Directie Statistiek-Statistics Belgium](#). De maatstaf die wordt gehanteerd voor armoede is de grens van 60 % van het mediaan beschikbaar inkomen op individueel niveau. Hierbij wordt geen rekening gehouden met een woning in eigendom. Personen met een inkomen dat zich beneden deze inkomensgrens situeert, worden geconfronteerd met een armoederisico. (bron: [Algemene Directie Statistiek-Statistics Belgium: Armoederisico](#) en [Glossarium EU-SILC](#)).

Het feit dat de EU-SILC gegevens afkomstig zijn van een steekproef van huishoudens, betekent dat de resultaten onderhevig zijn aan een foutenmarge. In het bijzonder voor groepen waarvan de omvang van de steekproef beperkt is, zal de foutenmarge groot zijn. De gegevens wijzen dan ook eerder op een orde van grootte.

Ouderen in collectieve huishoudens (vooral rusthuizen) zijn niet opgenomen in de enquête. Hoewel het concept van armoederisico moeilijk is toe te passen in de context van een rust- en verzorgingstehuis, zou het dus kunnen dat de SILC-cijfers een onderschatting inhouden. Een studie op basis van de gegevens uit het Datawarehouse arbeidsmarkt en sociale bescherming (Kruispuntbank van de sociale zekerheid) wees uit dat gepensioneerden in instellingen een lager equivalent inkomen dan hun leeftijdsgenoten in private huishoudens hebben (wel is dit verschil bij de 85-plussers, die de meerderheid uitmaken, klein). Het percentage ouderen in instellingen dat de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) of GIB (gewaarborgd inkomen voor bejaarden, de voorloper van IGO) ontvangt – een indicatie voor het aandeel van mensen met lage inkomens – is veel hoger dan bij de niet-geinstitutionaliseerde ouderen, namelijk 15,7 % tegenover 5,3 % (het zou natuurlijk kunnen dat de eerste groep meer hulp krijgt om deze rechten effectief op te nemen). (bron: Peeters, H., Debels, A. en Verpooten, R. (2011). [Excluding Institutionalized Elderly form Surveys: Consequences of Income and Poverty Statistics, Social Indicators Research](#))

Ouderen kampen ook vaker met hogere gezondheidskosten en extra kosten voor thuiszorg en -hulp. Dit kan een belangrijke impact op hun budget hebben.

Andere kritieken op deze indicator hebben te maken met het feit dat geen rekening wordt gehouden met zeer belangrijke factoren in de evolutie van de materiële armoede van ouderen, in het bijzonder met de situatie van hun spaargeld (en eventuele erfenissen), schulden en eigendom. Wanneer in de armoedemeting ook rekening wordt gehouden met onroerende eigendommen, leidt dit tot een aanzienlijke afname van de kloof tussen het gemiddelde inkomen van de oudere bevolking en het gemiddelde inkomen voor de totale bevolking (zie verder). Een diepgaande analyse van de economische positie van de oudere bevolking moet dan ook rekening houden met het samenspel tussen de uitkeringen en de bezittingen van ouderen in de ruimste betekenis (bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, [Armoede en \(ver\)ouderen, Brussels armoederapport 2008](#), Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2008, p. 17; zie ook: 'Methodologische noot' in Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de vergrijzing, [Jaarlijks verslag](#), juli 2016, p. 37-38). Maar het eigenaarschap biedt echter zeker niet altijd bescherming tegen armoede. Onderzoek wijst er trouwens op dat sociaal kwetsbare ouderen vaak in een onaangepaste woning (slecht geïsoleerd, weinig comfort,...) leven, en niet over de middelen, kracht of het sociaal netwerk beschikken om de nodige herstellingen te doen.

Volgens de gegevens van de enquête [EU-SILC 2015](#) die gebaseerd zijn op het inkomen van 2014, heeft 15,2 % van de 65-plussers een inkomen dat lager ligt dan de armoededrempel die in 2014 1.083 € netto per maand of 12.993 € netto per jaar voor een alleenstaande bedraagt.

Tabel 14a geeft de evolutie van het armoederisico voor verschillende subcategorieën weer.

Tabel 14a. Evolutie van het armoederisico (in %) in België naar socio-economische kenmerken, EU_SILC 2010-2015

Karakteristieken	Jaar van de EU-SILC enquête					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Totale bevolking	14,6	15,3	15,3	15,1	15,5	14,9
Jonger dan 65j, totaal	13,7	14,4	14,5	14,4	15,3	14,8
man	13,1	13,7	13,9	14,2	14,9	14,0
vrouw	14,2	15,0	15,1	14,5	15,8	15,6
65 en + , totaal	19,4	20,2	19,4	18,4	16,1	15,2
man	18,7	20,1	19,2	17,0	15,5	14,5
vrouw	20,0	20,3	19,5	19,5	16,5	15,7
75 en +, totaal	20,9	21,4	20,8	20,8	18,4	17,2
Alleenstaande	18,8	21,4	20,2	24,5	22,4	21,2
jonger dan 65j	17,4	22,1	21,4	26,4	25,1	22,9
65 en +	21,1	20,2	18,2	21,2	17,8	18,4

Koppel, beiden jonger dan 65j	9,1	9,9	9,5	8,7	8,1	8,6
Koppel, min 1 is ouder of = 65j	19,1	22,0	20,5	16,9	14,1	12,5
Werkenden	4,5	4,2	4,5	4,4	4,8	4,6
Werklozen	30,4	37,8	34,8	46,2	42,9	40,5
Gepensioneerden	16,1	17,3	16,7	15,1	12,9	12,4
Andere niet-actieven	24,5	26,4	27,8	29,2	31,3	30,3

bron: [Eurostat](#), [EU-SILC](#)

De inkomensmeting op basis van de EU-SILC enquête houdt geen rekening met het vermogen op zich zoals de eigendom van een woning. Een belangrijk aandeel van de 65-plussers is eigenaar van hun woning. Rekening houdend met toegerekende huur, vermindert het armoederisico bij ouderen sterk en bedraagt 10,2 % in 2013 wat minder is dan dat van de rest van de bevolking (14,5 %). (bron: Hoge Raad van Financiën, Studiecommissie voor de vergrijzing, [Jaarlijks verslag](#), juli 2016, p. 51-53). Alhoewel het belangrijk is om rekening te houden met de toegerekende huur voor het vaststellen van de leefomstandigheden en de welvaart van de bevolking, is een precieze inschatting van het belang ervan op de armoedesituatie een complexe aangelegenheid.

Op lange termijn is er een daling van het armoederisico bij personen van 65 jaar en ouder: van 21 % in 2004 tot 15 % in 2015, na een piek van 23 % in 2006. Twee factoren kunnen deze daling verklaren: de verhoging van de minimumpensioenen en de toenemende participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, waardoor ze hogere pensioenen ontvangen.' (Bron: Algemene Directie Statistiek-Statistics Belgium, [Armoede daalt bij senioren](#). Persbericht 11 juli 2016.)

In vergelijking met het gemiddelde van de Europese lidstaten en onze buurlanden hebben Belgische 65-plussers en gepensioneerden een relatief hoog armoederisico (zie Tabel 14b). Dit beeld moet aan de hand van bijkomende vaststellingen (zoals rekening houden met de eigendom van een huis) weliswaar genuanceerd worden.

Tabel 14b. Armoederisicopercentage in België, buurlanden en EU-28, EU-SILC 2014-2015

	België		Duitsland		Frankrijk		Nederland		EU-28	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Totale bevolking	15,5	14,9	16,7	-	13,3	-	11,6	12,1 (p)	17,2	-
65 en +	16,1	15,2	16,3	-	8,6	-	5,9	5,7 (p)	13,8	-
gepensioneerden	12,9	12,4	16,7	-	7,5	-	7,4	6,3 (p)	12,7	-

(p) voorlopig cijfer

- gegevens ontbreken

bron: [Eurostat](#), [EU-SILC](#)

Het meten van armoede bij ouderen kan, zoals ook bij de algemene bevolking, niet beperkt worden tot financiële armoede. Een te laag inkomen is slecht één van de talrijke dimensies die armoede bij ouderen uitmaken. Armoede bij ouderen heeft te maken met de huidige levensomstandigheden maar tevens met de levensloop en is dus verbonden met verschillende factoren zoals het opleidingsniveau, het feit al dan niet gewerkt te hebben en de beroeps carrière die zowel het niveau van het pensioen als de mogelijkheid tot sparen bepaalt, het feit al dan niet eigenaar te zijn van zijn woning, een al dan niet slechte gezondheid, de kwaliteit van de sociale steun en het sociaal netwerk, de toegang tot hulp- en zorgdiensten,...

Een andere manier om een beeld te krijgen van de omvang van armoede, steunt op een **vergelijking van materiële levensomstandigheden**. In het kader van de [EU2020 strategie](#), waarbij beoogd wordt om het aantal armen tegen 2020 met 20 miljoen te verminderen, wordt materiële deprivatie in kaart gebracht aan de hand van een lijst van 9 items en indien huishoudens aangeven dat zij zich de aanschaf van minstens 4 items niet kunnen veroorloven om financiële redenen, worden zij als ernstig materieel gedepriveerden beschouwd. Tabel 14c geeft weer dat ouderen minder vaak dan de rest van de bevolking ervaren dat ze zich een item niet kunnen veroorloven.

Tabel 14c. Armoederisico op basis van ernstige materiële deprivatie(*) in België, naar leeftijdscategorie, EU-SILC 2014-2015

	Personen uit een huishouden met ernstige materiële deprivatie (%)	
	2014	2015
Totale bevolking	5,9	5,8 (p)
18-64 jaar	6,5	6,1 (p)
65 en +	2,4	2,4 (p)

(*) Men behoort tot de ernstig materieel gedepriveerde groep wanneer het huishouden waarin men woont niet in staat is om zich minstens vier van de volgende zaken te veroorloven: (1) tijdig betalingen uitvoeren, (2) één week vakantie nemen, (3) om de twee dagen vlees/vis/kip eten, (4) onverwachte uitgaven doen, (5) een telefoon aanschaffen, (6) een kleurentelevisie aanschaffen, (7) een wasmachine aanschaffen, (8) een wagen aanschaffen en (9) de woning degelijk verwarmen. (bron: Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium, [Materiële deprivatie in België](#). Persbericht 25 februari 2016.)

(p) voorlopig cijfer

bron: [Eurostat](#), [EU-SILC](#)

Volgens de [Europa 2020 doelstelling](#), zijn personen arm of sociaal uitgesloten wanneer hun inkomen onder de armoederisicodrempel ligt, ze in een gezin leven met ernstige materiële deprivatie en/of leven in een huishouden met een lage werkintensiteit. Het gaat dus om een gecombineerde indicator die verschillende dimensies van armoede meet. Tabel 14d laat zien dat de meeste 65-plussers sterker scoren op monetaire armoede, maar minder op materiële deprivatie, dit in tegenstelling tot de 18-64-jarigen.

Tabel 14d. Armoederisico op basis van inkomen, ernstige materiële deprivatie en Europese armoede-indicator (in % en in aantallen), naar leeftijdscategorie, België, EU-SILC 2015

	Personen met een risico op monetaire armoede		Personen uit een huishouden met ernstige materiële deprivatie		Risico op armoede of sociale uitsluiting (Europese indicator)	
	%	aantal personen (x1000)	%	aantal personen (x 1000)	%	aantal personen (x 1000)
Totale bevolking	14,9	1.649	5,8 (p)	646 (p)	21,1	2.336
18-64 jaar	13,7	941	6,1 (p)	421 (p)	21,7	1.486
65 en +	15,2	288	2,4 (p)	45 (p)	16,2	308

bron: [Eurostat](#), [EU-SILC](#)

Nog een andere wijze om een inschatting te maken van de omvang van armoede, berust op het **subjectieve oordeel** van de ondervraagde personen van de EU-SILC enquête op de vraag of ze de eindjes aan elkaar kunnen knopen. Tabel 14e laat zien dat alleenstaande ouderen minder aangeven dan alleenstaande jongeren dat ze het zeer moeilijk hebben om rond te komen. Het verschil naar leeftijd treedt vooral op bij de populatie met een armoederisico. Oudere huishoudens met een armoederisico ervaren minder problemen om rond te komen dan gelijkaardige jongere huishoudens en dit ongeacht of ze nu samenwonen dan wel alleenstaand zijn.

Tabel 14e. Subjectieve armoedemaatstaf (*), België, EU-SILC 2015

Huishoudtype	Totale bevolking	Bevolking die risico loopt op monetaire armoede (onder de 60 % drempel)	Bevolking die geen risico loopt op monetaire armoede (boven de 60 % drempel)
alleenstaande, jonger dan 65j	15,8 (p)	44,7	7,4
alleenstaande, 65 en +	5,3 (p)	10,8	4,3
koppel, beiden jonger dan 65j	5,0 (p)	33,6	2,4
koppel, min 1 is ouder of = 65j	1,8 (p)	5,9	1,3

(*) Percentage van de bevolking dat het zeer moeilijk vindt om de eindjes aan elkaar te knopen

(p) voorlopig cijfer

bron: [Eurostat](#), [EU-SILC](#)

De problematiek van sociale bescherming voor huidige en toekomstige gepensioneerden komt aan bod in het tweejaarlijkse verslag 2012-2013 van het Steunpunt tot bestrijding van armoede. (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2013), [Sociale bescherming en armoede](#)).

Laatste aanpassing: 19/07/2016

